

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนาม ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Cultural Adaptation of Lao and Vietnamese Students in Sakon Nakhon Rajabhat University

ยูนันท์ ตามกาล (YuranunTamkarn)^{1*}

(Received: September 11, 2018; Revised: December 18, 2018; Accepted: December 22, 2018)

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการวิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาติอาเซียนในมหาวิทยาลัยของไทย:กรณีศึกษานักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรม และศึกษาปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามมีลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมแบบ Bicultural Identity ซึ่งเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาด้วย ปัจจัยส่งเสริมการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุด คือ เพื่อนชาวไทย ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ตัวของนักศึกษาเอง อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ หลักสูตรอบรมภาษาและวัฒนธรรมไทย การรับสื่อไทย ปัจจัยอุปสรรค ได้แก่ ภาษาและพฤติกรรมเกาะกลุ่มอยู่กับเพื่อนชาติเดียวกัน

ABSTRACT

This paper is part of a research called “Cultural Adaptation of ASEAN Students in Thai University: A Case Study of Lao and Vietnamese students in Sakon Nakhon Rajabhat University” which aims to study difficulties, nature and factors that facilitate or impede cultural adaptation process of Lao and Vietnamese students in Sakon Nakhon Rajabhat University. Results showed that “Bicultural Identity” was found to be the nature of cultural adaptation for both Lao and Vietnamese students. The number one factors that facilitate cultural adaptation were Thai friends; other factors were Lao and Vietnamese students themselves, academic staff, Thai language and cultural training course, Thai media consumption. Factors that impede cultural adaptation process were language barrier and cluster of friends from the same country.

คำสำคัญ: การปรับตัวทางวัฒนธรรม นักศึกษาชาวลาว นักศึกษาชาวเวียดนาม

Keywords: Cultural adaptation, Lao students, Vietnamese students

¹Correspondent author: yuranunk@gmail.com

* นักวิจัย สถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีอยู่ทั่วประเทศไทย 38 แห่งมีนักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามเข้ามาศึกษาต่อทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมทั้งหลักสูตรภาษาไทย 1 ปี โดยมหาวิทยาลัยฯ มีการรับนักศึกษาต่างชาติใน 2 แบบ คือ 1) แบบที่เข้ามาสมัครเอง (walk in) ซึ่งในแบบนี้เมื่อมาเรียนจะเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนในจำนวนมากกว่านักศึกษาไทย 2 เท่า ผู้สมัครประเภทนี้ไม่มีการสอบข้อเขียน แต่จะมีการสอบสัมภาษณ์กับอาจารย์ก่อนที่จะได้เข้าเรียนในหลักสูตรที่ต้องการ 2) แบบที่ผ่านหน่วยงานที่มีความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยฯ จะเสียค่าใช้จ่ายเท่ากับนักศึกษาไทย ผู้สมัครประเภทนี้จะได้รับการคัดเลือกโดยหน่วยงานต้นสังกัดมาแล้ว สำหรับนักศึกษาชาวลาและเวียดนามนั้นนับว่าเป็นนักศึกษาจากชาติอาเซียนสองชาติที่มีจำนวนมากที่สุดในมหาวิทยาลัยฯ และมีมาอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 10 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อัตราส่วนโดยประมาณ 60:40 ในปี 2560 (ซึ่งเป็นช่วงเวลาในขณะที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล) มีนักศึกษาทั้งสองชาติรวมประมาณ 80 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาชาวลา 44 คน แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 2 คน ปริญญาโท 31 คน และปริญญาเอก 11 คน เป็นนักศึกษาชาวเวียดนาม 36 คน แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 25 คน ปริญญาโท 1 คน ปริญญาเอก 1 คน และผู้เรียนหลักสูตรภาษาไทย 1 ปี จำนวน 9 คน [1]

ภูมิหลังทางวัฒนธรรมโดยภาพรวมของชาวลาและเวียดนามนั้น พิจารณาในเชิงเปรียบเทียบไปกับไทย สรุปได้ว่า ประเทศไทย ลา และเวียดนามมีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน ทั้งด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นประเทศที่อยู่บนภาคพื้นทวีปเหมือนกัน [2] เป็นประเทศในกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง อีกทั้งยังมีการค้าขายและไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ส่งผลให้มีประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยประเทศไทยและลาวจะมีความคล้ายคลึงของวัฒนธรรมมากกว่า เช่น ด้านภาษาที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาสันสกฤตเหมือนกัน ส่วนประเทศเวียดนามนั้นได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมมาจากประเทศจีน [3] ด้านวัฒนธรรมอาหาร ประเทศไทย ลา และเวียดนาม จัดอยู่ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงที่บริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก ยกเว้นทางตอนเหนือของประเทศลาและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่บริโภคข้าวเหนียวเป็นหลัก [4] อาหารลาโดยทั่วไปเน้นความเรียบง่าย ประหยัดให้น้อยที่สุด วิธีการทำไม่ซับซ้อน [5] ส่วนเวียดนามเนื่องจากเคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศจีนเป็นเวลานาน จึงนิยมบริโภคอาหารจำพวกเส้น เช่น ผอ นอกจากนั้นสภาพทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามยังมีความอุดมสมบูรณ์ที่อำนวยต่อการเจริญเติบโตของพืชผัก ชาวเวียดนามจึงนิยมบริโภคผักสดจำนวนมากเป็นเครื่องเคียงในอาหารแต่ละมื้อ [6]

ถึงแม้ว่านักศึกษาชาวลาและเวียดนามจะเป็นประเทศในชาติอาเซียนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีประวัติศาสตร์บางประการร่วมกันและเป็นประเทศที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยและจังหวัดสกลนครแต่ด้วยสกลนครเองเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม [7] ที่อาจจะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอีสานของไทยโดยทั่วไป ประกอบกับในแง่ของวัฒนธรรมแล้วนั้น เมื่อคนได้เข้าไปอยู่อาศัยในวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิม การปรับตัวจึงเป็นเรื่องที่คนต่างถิ่น หรือชาวต่างชาติทุก ๆ คนจะต้องเผชิญเป็นปกติอยู่แล้วในทุกบริบทรวมทั้งการไปศึกษาและการเข้าโรงเรียน [8] ซึ่งทุกคนล้วนมีแรงผลักดันในการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมที่ตนย้ายเข้าไปอยู่และการปรับตัวทางวัฒนธรรมในการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่นั้นเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อน

การปรับตัวเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการทางความคิดที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของบุคคลในการประเมินสถานการณ์หรือสิ่งเร้าและวางแผนหรือหาทางเลือกในการจัดการกับสถานการณ์ที่บุคคลประเมินว่าเป็นความเครียด ความพยายามทางความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ในการเผชิญปัญหาโดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่จากตัวบุคคล จากสังคมรอบข้าง และจากสิ่งที่เกิดขึ้น [9]โดยมีกระบวนการในการปรับตัว 2 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการปรับความคิด เป็นการ

พยายามแสวงหาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาหรือภาวะวิกฤติที่กำลังเผชิญอยู่เพื่อลดทอนความรู้สึกลึกซึ้งหรือเพื่อสร้างความคิดให้ตนเองยอมรับกับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับชีวิตได้ง่ายขึ้น และ 2) ขึ้นการปรับตัวดิกรรรม หลังจากปรับแนวคิดได้แล้วบุคคลก็จะนำแนวคิดลักษณะต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องค้ำจุนจิตใจให้ยอมรับสภาพปัญหา วิกฤติ และแนวคิดเหล่านั้นก็จะนำไปสู่แบบแผนของการปรับตัวดิกรรรมเพื่อตอบสนองความคิดที่เลือกแล้ว ในขณะที่การปรับตัวตามแนวคิดการสื่อสารต่างวัฒนธรรมนั้น กล่าวถึงแก่นหลักของการปรับตัวทางวัฒนธรรมคือ การเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคล และพฤติกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นการปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ หรือ เปลี่ยนบางส่วนของสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง แต่ สำหรับบุคคลผู้เข้ามาอยู่ใหม่นั้น การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจะเป็นไปได้มากกว่าการปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเองซึ่งเป็นผู้มาใหม่ [10]

แนวคิดการสื่อสารต่างวัฒนธรรมพิจารณาวัฒนธรรมในด้านระบบสัญลักษณ์และการให้ความหมายรวมทั้งอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์อย่างเช่นที่ Daniel Bates และ Fred Plog นิยามว่าวัฒนธรรม คือ ระบบการแบ่งปันร่วมกันในการใช้ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี พฤติกรรมสิ่งประดิษฐ์ที่สมาชิกในสังคมใช้เพื่อติดต่อสัมพันธ์ในโลกของเขาต่อกันและกันและมีการส่งต่อระหว่างรุ่นสู่รุ่นหลังโดยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งคำจำกัดความนี้หมายรวมถึง รูปแบบพฤติกรรมและรูปแบบความคิด (การให้ความหมายร่วมกันระหว่างสมาชิกในสังคมต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ และความชาญฉลาด รวมถึงศาสนาและอุดมการณ์) สิ่งประดิษฐ์ (เครื่องมือ จานชาม บ้าน เครื่องจักรกล งานศิลปะ) และความสามารถในการติดต่อทางวัฒนธรรมและเทคนิคในการใช้สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ [10] ในการวิจัยนี้วัฒนธรรมจึงหมายถึง ภาษา อาหาร อากาศ เวลา รวมถึงกฎกติกาการยวตต่าง ๆ ในการอยู่ในสังคม

แนวคิดการสื่อสารต่างวัฒนธรรมนั้น มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของความตระหนักทางวัฒนธรรม (Culture Shock) ในแง่ที่ความตระหนักทางวัฒนธรรมนั้นเป็นหนึ่งในปัญหาต่าง ๆ ที่บุคคลจะประสบเมื่อต้องอยู่ในภาวะการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ นอกเหนือไปจากปัญหาความวิตกกังวล ความเครียด ความเหงา ความไม่แน่ใจในการสื่อสารกับคนวัฒนธรรมนั้น ๆ [10] มักเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่บางครั้งเกิดขึ้นหลังจากเข้าไปอยู่สัักพัก เป็นความรู้สึกกังวลใจ ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียสัญลักษณ์บางอย่างที่คุ้นเคยในการติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สัญลักษณ์เหล่านี้รวมไปถึงวิธีการปฏิบัติตนในบริบทต่าง ๆ มากมายในชีวิตประจำวัน อาการของความตระหนักทางวัฒนธรรมแตกต่างกันไปในแต่ละคน ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความตระหนัก ช่วงเวลา ความยืดหยุ่นของแต่ละคน ฯลฯ มีทั้งอาการทางกายและอาการทางจิตใจ และนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า ความตระหนักทางวัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับการปรับตัว โดยที่บุคคลแต่ละคนจะเกิดความตระหนักทางวัฒนธรรมต่างกันและสามารถปรับตัวได้มากน้อยต่างกันนั้นเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ พื้นฐาน ลักษณะส่วนบุคคล สิ่งที่ดีตัวและเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าสภาพแวดล้อมของสังคมและประเทศเจ้าบ้าน บทบาทสื่อมวลชน กฎหมาย ศาสนา ฯลฯ [10]

การวิจัยในหัวเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมนี้มีการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทที่หลากหลาย ความแตกต่างของงานวิจัยในด้านนี้จึงอยู่ที่คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและบริบทของพื้นที่ โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างโดยตรงที่เป็นผู้ที่ต้องมาอยู่ในพื้นที่ที่ต่างวัฒนธรรมจากเดิมที่ตนเคยอยู่ แนวคิดที่ใช้ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้เองนั้นความแตกต่างจากงานอื่นอยู่ที่บริบทของกลุ่มตัวอย่างประการหนึ่ง ประการที่สองคือบริบทพื้นที่ และที่สำคัญคืองานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสามกลุ่มซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะเจ้าตัวผู้ต้องมาอยู่ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลอีกสองกลุ่มอันอยู่ในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่ได้อยู่ใกล้ชิด และมีช่วงเวลาร่วมกับกลุ่มตัวอย่างหลักด้วย เพื่อให้เห็นภาพที่กว้างและน่าเชื่อถือได้มากกว่ามุมมองจากของกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว

การวิจัยนี้ศึกษาลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยยึดตามลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมในศาสตร์ของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ประเภทการแบ่งตามทิศทางของอัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งแนวคิดการแบ่งในลักษณะนี้เป็นของ Berry et al. [10] ซึ่งแบ่งลักษณะการปรับตัวสู่วัฒนธรรมใหม่เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) Ethnic-Oriented Identity เป็นการยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาน้อย หรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก 2) Bicultural Identity เป็นการรักษาสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาด้วย 3) Assimilation Identity เป็นการไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเอง และมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมากกว่า ทำให้วัฒนธรรมตนเองถูกกลืนหายไป 4) Marginal Identity เป็นการไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของตนเอง และในระบับวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่งเราเรียกคนที่มีลักษณะการปรับตัวแบบนี้ว่า “คนชายขอบ” หรือ “Marginal man” รวมทั้งศึกษาปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามด้วยเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมตัวสำหรับผู้ที่จะต้องมีการปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจรวมถึงหน่วยงานตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นประโยชน์ของงานวิจัยนี้ในแง่ของการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) 3 กลุ่มทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความตรงกันและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และทำให้เห็นภาพกว้างของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามจากมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามในการใช้ชีวิตการเรียนและชีวิตประจำวันในขณะที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษาชาวลาวและเวียดนาม จำนวน 7 คน (เป็นนักศึกษาชาวลาวระดับชั้นปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 เพศชาย 2 คน นักศึกษาชาวเวียดนามระดับชั้นปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 เพศชาย 1 คน ชั้นปีที่ 2 เพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน ชั้นปีที่ 3 เพศชาย 1 คน และระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 เพศหญิง 1 คน) เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาเวียดนามและทำหน้าที่ให้บริการกับนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 2 คน (เพศชาย 1 คน และเพศหญิง 1 คน) และนักศึกษาชาวไทยที่ได้ร่วมเรียนและทำกิจกรรมหรือพักอาศัยกับนักศึกษาชาวลาวและเวียดนาม จำนวน 5 คน (เป็นนักศึกษาชาวไทยระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 เพศหญิง 2 คน ชั้นปีที่ 3 เพศชาย 1 คน และนักศึกษาระดับปริญญาโท เพศชาย 2 คน) ซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยนักวิจัยเกณฑ์พื้นฐานคือนักศึกษาชาวลาวและเวียดนาม รวมทั้งนักศึกษาชาวไทยที่เป็นเพื่อนกับนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามนั้น ต้องอยู่ในมหาวิทยาลัยมาไม่น้อยกว่า 1 ปี และคัดเลือกให้มีการกระจายตัวในแง่ของระดับการศึกษา ชั้นปีที่ศึกษา และมีทั้งชายและหญิง สำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่หรือ

อาจารย์นั้นทำงานกับนักศึกษาชาวเวียดนามและลาวมาไม่น้อยกว่า 5 ปี (ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้นทำงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาต่างชาติมากที่สุดในมหาวิทยาลัยฯ) และทุกคนมีความสมัครใจจะให้ข้อมูลเป็นเกณฑ์สำคัญวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามให้ข้อมูลเบื้องต้นถึงการเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครว่า สำหรับนักศึกษาชาวเวียดนามระดับปริญญาตรีนั้นทุกคนเข้ามาโดยการสมัครเข้ามาเอง โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลจากการที่ต้องการมาศึกษาต่อในต่างประเทศ และคิดว่าประเทศไทยเป็นทางเลือกที่ดี คือ มีคุณภาพการศึกษาที่ดีกว่าพื้นที่ไม่ห่างไกลจากประเทศเวียดนามมากนักอยู่ในภูมิภาคอาเซียนเหมือนกันน่าจะมีความคล้ายกันไม่มีปัญหาในการปรับตัวมากนัก หลายคนเลือกมาเรียนตามคำแนะนำของรุ่นพี่ที่เข้ามาเรียนอยู่ก่อนแล้ว ส่วนนักศึกษาปริญญาโทชาวเวียดนามนั้นศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยที่มีสัญญาความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครจึงถูกส่งมาศึกษาต่อที่นี่ ในขณะที่นักศึกษาชาวลาวในระดับปริญญาโทซึ่งทำงานอยู่ในหน่วยงานราชการของลาวให้เหตุผลการเลือกมาศึกษาต่อที่นี่เพราะต้นสังกัดแนะนำให้มา เพราะมหาวิทยาลัยในไทยมีระบบการศึกษาที่ดี การเดินทางมาสะดวก และการมาเรียนที่รัฐบาลไทยจะลดค่าเล่าเรียนให้ 10,000 บาท (จากราคาเต็ม 20,000 บาท) ส่วนอีกคนก็มาตามคำแนะนำของเพื่อนประกอบกับเห็นว่าที่ลาวมีที่เรียนน้อย การเข้าไปเรียนในเมืองหลวงลำบากกว่าการเดินทางมาเรียนที่สกลนคร

ข้อมูลเบื้องต้นจากทางเจ้าหน้าที่ คือ นักศึกษาต่างชาติซึ่งรวมทั้งชาวลาและชาวเวียดนามเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ ได้ทุกระดับชั้น (ปริญญาตรี โท และเอก) รวมทั้งการเข้ามาศึกษาในหลักสูตรภาษาไทย 1 ปีด้วย โดยที่ในหลักสูตรประการหลังนี้ไม่จำกัดอายุผู้เรียน ดังนั้นผู้ที่มาเรียนภาษาไทย 1 ปี อาจจะสมัครเข้าเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ หรือ ไม่ได้ แต่จากที่เคยมีมาจะสมัครเข้าเรียนเป็นนักศึกษาต่อประมาณ 8 ใน 10 คน สำหรับนักศึกษาเวียดนามนั้น มหาวิทยาลัยจะมีกฎให้เรียนภาษาไทยก่อนทุกคน จึงจะสามารถสมัครเข้าเรียนในระดับปริญญาได้ ส่วนนักศึกษาชาวลาจะมีได้มีกฎนี้เนื่องจากนักศึกษาชาวลามิทักษะการใช้ภาษาไทยกันอยู่แล้ว อย่างน้อยก็ในการฟังและการพูด พอที่จะสื่อสารกันได้ใน การเรียนในชั้นเรียน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักศึกษาชาวเวียดนามทุกคนในการวิจัยนี้จึงผ่านหลักสูตรการเรียนภาษาไทยก่อนเข้าเรียนเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมาแล้วทุกคน โดยปกติแล้วเมื่อนักศึกษาเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ ในช่วงแรกมหาวิทยาลัยฯ จะจัดให้ทั้งหมดพักอาศัยในหอพักภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดความคุ้นชินกับวิถีชีวิตในแบบนักศึกษาไทย ส่วนใหญ่จะพักร่วมกับเพื่อนหรือรุ่นพี่ชาวไทย พอปรับตัวได้ก็จะมีบางส่วนที่จะขอออกไปเช่าที่พักภายนอกมหาวิทยาลัย นอกจากเรื่องที่พักแล้ว มหาวิทยาลัยก็จะมีการให้ทำประกันสุขภาพที่รวมทั้งอุบัติเหตุไว้ด้วย รวมทั้งมหาวิทยาลัยฯ จะเป็นผู้จัดการเรื่องเอกสารต่าง ๆ ให้ เช่น การต่อวีซ่า เป็นต้น

ในส่วนของการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการนั้น มีดังนี้

1) ลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและเวียดนามโดยภาพรวมแล้วจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาชาวลาและเวียดนามเอง กลุ่มอาจารย์และเจ้าหน้าที่ และกลุ่มนักศึกษาชาวไทย ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกันว่านักศึกษาชาวลาและเวียดนามจะมีการเตรียมตัวมาก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในเมืองไทยที่สกลนคร แต่การเตรียมตัวในที่นี้ คือ การศึกษาหาข้อมูลในภาพรวมของไทย แต่ไม่

ถึงกับมีการไปเตรียมเรียนภาษาหรือศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างละเอียด เมื่อเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยทุกคนจึงต้องมีการปรับตัวกันอยู่พอสมควรถึงแม้ว่าทุกคนจะลงความเห็นว่าเป็นวัฒนธรรมไทยกับเวียดนามและลาว โดยเฉพาะลาวมีความคล้ายคลึงกันมากก็ตาม จากข้อมูลพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาในการปรับตัวที่สำคัญที่สุดคือเรื่องของการใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นปัญหาของทั้งนักศึกษาเวียดนามและนักศึกษาลาว โดยที่นักศึกษาเวียดนามนั้นจะมีปัญหามากกว่าเพราะขาดทักษะการสื่อสารด้วยภาษาไทยทั้งในส่วนของการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน จึงต้องมาเริ่มเรียนภาษาไทยก่อน ตามกฎข้อบังคับของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในขณะที่นักศึกษาชาวลาวยังมีทักษะการใช้ภาษาไทยอยู่บ้างแล้วในด้านการฟัง การพูด และการอ่าน แต่ทักษะการเขียนยังถือว่าเป็นปัญหาสำคัญการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามนั้นมีทั้งในส่วนของการปรับความคิด ทักษะคิด จนถึงการแสดงออกเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติ โดยที่นักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามมีความคิดที่ว่าการศึกษาในประเทศไทยนั้นเป็นเรื่องที่ดี เป็นโอกาสที่ดีที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากบ้านเกิดของตน ซึ่งความคิดในลักษณะนี้ทำให้ข้อมูลอีกสองกลุ่มคือ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ และเพื่อนนักศึกษาชาวไทยต่างก็เคยได้รับทราบจากนักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามอยู่เสมอๆ ซึ่งเมื่อนักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามมีความคิดทัศนคติลักษณะนี้แล้วก็นำให้นักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามมีความพยายามและตั้งใจอย่างมากในการปรับตัวทางวัฒนธรรมในขณะที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยฯ

“เราเป็นคนต่างชาติ มาอยู่บ้านเมืองเค้าก็ต้องทำตามเค้า ยอมรับว่าช่วงแรก ๆ ก็เครียดในการปรับตัว โดนเพื่อนคำด้วย แต่หลัง ๆ มากี่โอเค” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

นักศึกษาชาวลาและเวียดนามส่วนใหญ่ใช้วิธีการปฏิบัติตัวตามอย่างเพื่อนนักศึกษาชาวไทยอยู่กับนักศึกษาชาวไทย รวมถึงการปฏิบัติตัวตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยและของหอพักในกรณีที่เป็นหอพักภายในมหาวิทยาลัย โดยที่การกระทำทุกอย่างที่เหมือนกับนักศึกษาชาวไทยนั้น นักศึกษาชาวลาและเวียดนามโดยส่วนใหญ่จะเลือกปฏิบัติหรือแสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับนักศึกษาชาวไทยหรือในขณะที่อยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์ที่อยู่ร่วมกับคนไทย เช่น ในชั้นเรียน ในวัด ในกิจกรรมที่เป็นกรรวมกลุ่มกันของนักศึกษา แต่เมื่ออยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์เฉพาะตัวกับเพื่อนชาวเวียดนามและชาวลาวด้วยกันพวกเขาจะยังคงปฏิบัติตัวตามวัฒนธรรมเดิมของตนเองอยู่เช่นเดิม

“กินเผ็ดไม่ได้ก็ต้องค่อย ๆ ปรับ โดยการกินเผ็ดขึ้นทีละนิด ๆ วันละนิด ๆ จะได้อยู่กับเพื่อนได้ง่าย ไม่อยากเป็นปัญหาของเพื่อน” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

“ตอนนี้รู้สึกที่เราปรับตัวบางส่วน แต่ก็ยังไม่ถึงกับเป็นคนไทยเต็มที่ ไม่สุด บางอย่างก็ยังเป็นแบบบ้านเรา แต่ก็พยายามปรับ อย่างเช่น อยู่ในวัดก็แต่งตัวเรียบร้อยสุภาพอยู่ในที่คนเยอะๆ ก็จะไม่เสียงดังแต่บางทีก็ลืม ก็พยายามปรับให้อยู่กับเพื่อนได้ แต่พออยู่บ้านเรา เราก็ทำเหมือนเดิม พอกลับมาที่นี่ก็ปรับกันอีก” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

“ถ้ากลับเวียดนามแล้วตอนกลับมาไทยก็จะชวนเพื่อนคนไทยมาเล่นที่ห้อง แล้วค่อยๆ สื่อสารกับเพื่อนเพื่อให้คำต่าง ๆ การสื่อสารต่าง ๆ กลับมา เอาตัวเรานี้กลับมาก่อน” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

“วิธีการปรับตัวที่เค้าใช้ ส่วนใหญ่เป็นแบบผสมผสานกันเลาะระหว่างของตัวเองและของไทย คือ คนเวียดนามเค้าก็จะเป็นตัวของตัวเองอยู่มากในระดับ *strong* ที่เดียว หนึ่งเค้าขยัน สองเค้าชอบออกกำลังกาย สามเค้าชอบกินผัก เค้าก็จะทำของเค้าแบบนั้นอยู่ และอะไรที่เป็นแบบไทย เช่น กินส้มตำกันทุกวัน เค้าก็จะทำด้วย หรืออย่างเรื่องแพ้นก็จะตามทางนี้ เช่น เรื่องตัดผม ผู้หญิงก็จะตามแฟชั่นไทย ตัดสั้นบ้าง ถ้าอยู่ที่เวียดนามก็จะไว้ผมยาวกันถึงจะสวย ใครตัดผมสั้นก็จะดูไม่ใช่ผู้หญิง (คล้าย ๆ ลาว) จะค่อนข้างอนุรักษ์นิยม แต่เวียดนามนี้จะปรับตัวได้เร็วกว่า สรุปง่าย ๆ คือ ถ้าเป็นกิจวัตรประจำวันที่ทำกับตัวเอง ทำกับกลุ่มเฉพาะ ก็ยังคงเป็นตัวของตัวเอง อย่างเช่นถ้าไปกินข้าวเฉพาะกลุ่มเวียดนาม ก็ยังคงทำแบบเวียดนามอยู่ เป็นงานเลี้ยงแบบเวียดนาม เช่น มีชนแก้ว ยกแก้ว แต่ถ้าเป็นงานคนไทย ไปกินกับคนไทยก็จะอยู่แบบคนไทย ยังไม่ถึงของเดิม (B อาจารย์ชาวไทย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [1]

“เค้าไม่ได้ทำอะไรที่ยังเป็นบ้านเค้าอยู่ ทำอะไรเหมือนกับเพื่อนคนไทย ไปด้วยกันตลอด”

(C นักศึกษาชาวไทยคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [12]

“เค้าจะสังเกตที่เราพูดเราทำ แล้วพูดตาม ทำตาม เลียนแบบ พวกภาษาอีสานด้วย ตอนนี้เค้าก็พูดอีสานได้ด้วย

(นอกจากไทยกลาง)” (D นักศึกษาชาวไทยคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [13]

วิธีการหรือเทคนิคที่นักศึกษาชาวเวียดนามและชาวลาวใช้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยที่ตนเองยังไม่รู้หรือยังไม่ทำได้ คือ การพูดคุย ถาม และขอความช่วยเหลือจากเพื่อนนักศึกษาชาวไทยและอาจารย์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่สอนและประสานงานกับตนเองโดยตรง การเปิดโอกาสให้เพื่อนชาวไทยได้บอกหรือกล่าวตักเตือนได้ในกรณีที่ตนเองทำกิริยาบางอย่างที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สมควรกับวัฒนธรรมไทย รวมไปถึงการอดทนต่อความไม่คุ้นชินหรือความแตกต่างค่อยๆเพิ่มระดับการปฏิบัติให้ได้ตามวัฒนธรรมไทย ซึ่งปรากฏชัดในเรื่องการรับประทานอาหาร

“ตอนแรกที่ยังสื่อสารไม่ค่อยได้จะใช้วิธีคุยกับเพื่อน โดยเริ่มทุกอย่างจากคำถาม อย่างอันนี้คืออะไร

เรียกว่าอะไร” (E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

“เรื่องอาหาร ตอนแรกกินไม่ได้ ปวดท้องทันทีที่กิน เราแก้ปัญหาตอนนั้น โดยการ ต้องขอหรือหาอะไรที่ใกล้เคียงกับที่กินที่เวียดนามที่สุด พวกข้าว ผัก แล้วก็ค่อย ๆ ลองกินอาหารอื่น ๆ จนตอนนี้ก็ทานอาหารไทยได้หมดทุกอย่างแล้ว”

(F นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 5, สัมภาษณ์, 2560) [15]

2) ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ปัจจัยส่งเสริมหลักที่ช่วยให้นักศึกษาชาวลาวและเวียดนามสามารถปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ดี ได้แก่เพื่อน โดยเฉพาะเพื่อนชาวไทย ตัวของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามเองอาจารย์และเจ้าหน้าที่ คอร์สوبرมภาษาและวัฒนธรรมไทยและการเปิดรับสื่อไทย โดยที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดระบุตรงกันว่าเพื่อนชาวไทยเป็นปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญที่สุด เป็นตัวช่วยที่มีความสำคัญมากในการให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ภาษาไทยและการเรียนในชั้นเรียนรวมทั้งการแนะนำการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยด้วย

“เพื่อนทุกคนในห้อง มีส่วนช่วยกันหมด เราเคยคุยกันว่า จะทำให้เพื่อนเวียดนามเรียนเข้าใจ อยู่กับเราได้ เพื่อนกับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นหลักในการสนับสนุน”(C นักศึกษาชาวไทยคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [12]

“คนไหนที่มีเพื่อนเยอะ เค้าจะปรับตัวเร็ว เพราะได้เห็นสังเกตจากเพื่อน ถ้าคนไหนอยู่คนเดียวก็ปรับตัวได้ช้า เพราะไม่ค่อยได้พูดกับใคร ไม่รู้จะถามใคร” (D นักศึกษาชาวไทยคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [13]

“เพื่อนคนไทยใจดีมาก ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนคนไหนก็ได้ ถึงแม้ว่าเขาจะช่วยไม่ได้ แต่ก็ให้คำแนะนำว่าควรไปหาใครที่ช่วยได้ คือ ไม่เคยปฏิเสธ” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

อาจารย์และ เจ้าหน้าที่ รวมถึงมหาวิทยาลัย เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ค่อนข้างมีบทบาทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของการเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนาม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือที่เป็นทางการ

“อาจารย์ (นักวิเทศ) เป็นคนสอนภาษาสอนเกี่ยวกับการพูดคุยการฟัง”
(G นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 4, สัมภาษณ์, 2560) [16]

“ตอนแรกทางคณะ/เจ้าหน้าที่ก็ช่วยอำนวยความสะดวกให้ เรื่อง เอกสารต่าง ๆ รายชื่อ ค่าโรงแรม ที่ทำหนังสือให้เราได้รับส่วนลด”(H นักศึกษาชาวลาวคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [17]

ปัจจัยส่งเสริมที่พบว่ามีความสำคัญมากก็คือตัวของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามเอง ที่มีลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้ชัดเจนด้วยความกล้าที่จะสื่อสาร กล้าที่จะถามหรือขอความช่วยเหลือและคำแนะนำจากบุคคลรอบตัว มีความตั้งใจ และอดทนที่จะอยู่ในวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคยรวมทั้งปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้นด้วย

“สิ่งสำคัญที่สุดก็คือตัวเอง ไม่ใช่ว่าผมมั่นใจในตัวเองอะไรนะ แต่คิดว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือตัวเอง”
(E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

“การมาเรียนที่นี่มัน เรียนทั้งเช้าบ่าย ถ้าไม่ตั้งใจก็จะไม่รู้เลยว่าอะไรแปลว่ายังไง ไม่จดไม่จำ แล้วเวลากลับห้องพักถ้าอยู่กับเพื่อนคนไทยแล้วไม่รู้ก็สื่อสาร ไม่พูด ไม่ถาม ก็ไม่ได้อะไร ก็เหมือนกับเวลาที่เรียนกับอาจารย์ ตัวเองเป็นคนกล้าที่จะถาม ให้อาจารย์อธิบายเวลาที่ผมเข้าใจ เป็นคนที่เข้าไปหา ไม่ใช่รอรับตลอด”
(E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

“ตัวเค้าเองก็ต้องฉลาด อดทนด้วย กับบางอย่างที่เค้าไม่อยากทำ” (I นักศึกษาชาวไทยคนที่ 1, สัมภาษณ์, 2560) [18]

การเปิดรับชมสื่อของไทยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวช่วยสนับสนุนให้นักศึกษาชาวลาวและเวียดนามมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่ดี โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษาชาวลาวที่รับชมสื่อของไทยเป็นประจำอยู่แล้ว ทั้งรายการข่าวและรายการสาระบันเทิงทุกรูปแบบตั้งแต่ก่อนจะเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

“คิดว่าเป็นเพราะเราดูสื่อไทย ดูบ่อย ๆ ก็อ่านได้ คิดว่าง่าย ขึ้นอยู่กับเราว่าเราได้รู้ได้ยินมาจากไหน ซึ่งเรารู้ประมาณ 90% (รู้ความหมาย) เฉพาะที่เราอ่าน เห็น” (E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

ส่วนปัจจัยอุปสรรคหรือสิ่งที่เป็นตัวขัดขวางทำให้การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและเวียดนามเป็นไปโดยช้าหรือไม่ดี ในความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มสะท้อนว่า อุปสรรคสำคัญที่สุดก็คือเรื่องของภาษา กล่าวคือ ภาษาไทยมีความยากในการเรียนรู้ มีตัวอักษรจำนวนมาก การสะกดคำยาก อีกทั้งภาษาไทยมีหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยกลางที่เป็นภาษาราชการที่นักศึกษาต้องใช้ในการเรียนการสอน ภาษาไทยอีสาน ที่เพื่อนชาวไทยส่วนใหญ่ใช้สื่อสารกันในเวลาปกติที่ไม่ได้อยู่ในชั้นเรียน นอกจากนั้นยังมีราชาศัพท์ที่ใช้กับบุคคลเฉพาะอีกด้วย หากว่านักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามคนใดที่ยังไม่มีทักษะการใช้ภาษาไทยที่ค่อนข้างดีก็จะส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมในเรื่องอื่น ๆ ให้ช้าไปด้วย

“ภาษายากมาก เขียน พูด ทางกร ไม่ทางการ ภาษากลาง ภาษาอีสาน แต่ก็สนุกดี”
(E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

“ถ้าเราไม่รู้ภาษาเราก็จะไม่รู้ว่า อะไรต่าง ๆ คืออะไร ภาษาเป็นสื่อกลาง เวลาเรียนเราก็จะฟังรู้เรื่อง เวลาอาจารย์สอน Lectureอธิบายอะไรก็จะเข้าใจ” (E นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [14]

“ภาษา ระดับภาษา ถ้าภาษายังได้ไม่มาก ไม่ลึกซึ้ง ก็จะไม่ค่อยมีเพื่อน...แต่ก็เกี่ยวกับนิสัยเค้าด้วยว่า ถ้าเป็นคนไม่ค่อยเข้ากับใครก็ปรับตัวได้ยาก” (B อาจารย์ชาวไทย คนที่ 2, สัมภาษณ์, 2560) [1]

ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากเรื่องของ “ภาษา” แล้ว ปัจจัยอุปสรรคประการอื่นที่พบในคำตอบของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม ก็คือ พฤติกรรมการเกาะกลุ่มกับเพื่อนชาติเดียวกัน เนื่องจากการอยู่ร่วมกับเพื่อนชาติเดียวกันจะทำให้นักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิม ไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากเพื่อนชาวไทย ทั้งการพูดคุย การกระทำ อาหารการกิน ตลอดจนวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันอื่น ๆ

“การอยู่ในกลุ่มชาติเดียวกัน เราก็จะพูดภาษาบ้านเราอย่างเดียว อาหารก็จะทำกันเอง ทำอาหารบ้านเรากิน แล้วพอกลับไปกินอาหาร ไทยมันก็จะไม่ค่อยโอเค อยู่กับเพื่อนมาก เราก็จะลืมภาษาไทย ถ้าเราเกาะกลุ่มกับเพื่อนเวียดนามก็ปรับตัวได้ช้า” (A นักศึกษาชาวเวียดนามคนที่ 3, สัมภาษณ์, 2560) [11]

“เพื่อนประเทศเดียวกัน ถ้าเค้าเกาะกลุ่มอยู่ด้วยกันก็จะไม่ปรับตัว บางทีเลิกเรียนเค้าก็ไปกับเพื่อนเวียดนาม ถ้าเค้าอยู่ด้วยกันก็คุยเป็นภาษาเวียดนาม เราก็จะบอกเค้าว่าให้คุยเป็นภาษาไทยสิ เพื่อนจะได้รู้เรื่องด้วย”
(I นักศึกษาชาวไทยคนที่ 1, สัมภาษณ์, 2560) [18]

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามนั้นมีทั้งในส่วนของการปรับความคิดทัศนคติ จนถึงการแสดงออกเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติ ในส่วนของการปรับความคิดนั้นนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามมีความคิดที่ว่าการศึกษาในประเทศไทยนั้นเป็นเรื่องที่ดี เป็นโอกาสที่ดีที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากบ้านเกิดของตน ซึ่งความคิดในลักษณะนี้ผู้ให้ข้อมูลอีกสองกลุ่มคือ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ และเพื่อนนักศึกษาชาวไทยต่างก็เคยได้รับทราบจากนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามอยู่เสมอ ๆ ซึ่งในส่วนนี้เป็นไปตามแนวคิดการปรับตัวในเรื่องของกระบวนการในการปรับตัว ในขั้นการปรับความคิด บุคคลจะพยายามแสวงหาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาหรือสภาวะวิกฤติที่กำลังเผชิญอยู่ ซึ่งในที่นี้ก็คือการที่นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่กำลังเผชิญกับวัฒนธรรมรอบตัวที่แตกต่างไปจากที่คุ้นเคยมาตลอดชีวิตนั่นเอง [9] และผลการวิจัยส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความสามารถทางการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการปรับตัวของนักศึกษาจีนมหาวิทยาลัยรังสิต [19] ที่ผลการวิจัยส่วนหนึ่งระบุว่านักศึกษาจีนมีการเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมเพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารของตนเอง และนักศึกษาจีนที่มาศึกษาเหล่านี้มีความชอบเมืองไทยและวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว ประกอบกับมีเป้าหมายในการมาศึกษาที่นี้เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการแข่งขันในประเทศของตนเองจึงมีความพยายามในการปรับตัว และงานวิจัยเรื่อง The Academic and Cultural Adaptation Experience of Afghan Student in Malaysia [20] ในผลการวิจัยส่วนที่ระบุว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาอัฟกานิสถานที่มาศึกษาในประเทศมาเลเซียมีความพยายามในการปรับตัวให้ได้ก็คือการที่พวกเขาได้รับทราบทบทวนของตนเองว่าเป็นนักเรียนทุนรัฐบาลต้องเสียเงินจำนวนมากในการส่งพวกเขามาเรียน ดังนั้นเขาจะต้องเป็นตัวแทนประเทศ ต้องอดทนพยายาม เพื่อจะเอาความรู้ที่ได้กลับไปพัฒนาประเทศ นั่นสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยของประเทศอื่นซึ่งมีวัฒนธรรมต่าง ๆ แตกต่างไปจากประเทศของตน ต่างก็มีความพยายามในการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วยกันทั้งสิ้น อันเนื่องมาจากเหตุผลหรือแรงจูงใจบางประการ

ลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามส่วนใหญ่ใช้วิธีการปฏิบัติตัวตามอย่างเพื่อนนักศึกษาชาวไทย อยู่กับนักศึกษาชาวไทย รวมถึงการปฏิบัติตัวตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยและของหอพักในกรณีที่ไปพักอาศัยในมหาวิทยาลัย โดยที่การกระทำทุกอย่างที่เหมือนกับนักศึกษาชาวไทยนั้นนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามโดยส่วนใหญ่จะเลือกปฏิบัติหรือแสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับนักศึกษาชาวไทยหรือในขณะที่อยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์ที่อยู่ร่วมกับคนไทย เช่น ในชั้นเรียน ในวัด ในกิจกรรมที่เป็นการรวมกลุ่มกันของนักศึกษา แต่เมื่ออยู่ในสถานที่หรือสถานการณ์เฉพาะตัวกับเพื่อนชาวเวียดนามและชาวลาวด้วยกัน พวกเขาจะยังคงปฏิบัติตัวตามวัฒนธรรมเดิมของตนเองอยู่เช่นเดิม ลักษณะการปรับตัวที่นักศึกษาใช้ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการปรับตัวตามศาสตร์การสื่อสารต่างวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวถึง การแบ่งลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยแบ่งตามทิศทางของอัตลักษณ์ (Identity) ของ Berry et al. [10] หนึ่งในลักษณะของการปรับตัวตามทิศทางของอัตลักษณ์ คือ การปรับตัวแบบ Bicultural Identity ซึ่งเป็นการรักษาสถิติของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาด้วย ซึ่งลักษณะการปรับตัวแบบนี้ที่นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครใช้ที่ปรากฏเป็นผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี [21] ที่ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่แล้วนักศึกษาชาวลาวและชาวกัมพูชาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีลักษณะการปรับตัวแบบ Bicultural Identity เช่นเดียวกัน

ข้อสังเกตเพิ่มเติมของผู้วิจัยเองในแง่ของผลการวิจัยที่ชี้ว่าโดยภาพรวมแล้วนักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามมีการปรับตัวแบบ Bicultural Identity ซึ่งเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้และในขณะที่เดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาด้วยนั้น น่าจะสนับสนุนได้ด้วยเหตุผลของความเป็นยุคสมัยปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นอย่างมาก การค้นหาข้อมูลของวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากวัฒนธรรมเดิมของตนนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้โดยง่าย ดังนั้นการปรับตัวให้เป็นไปตามวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างดีนั้นก็สามารทำได้โดยมิต้องถึงกับเปลี่ยนตัวตนจนกลืนเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารพูดคุยกับครอบครัวตลอดจนเพื่อนฝูงในวัฒนธรรมเดิมในระหว่างที่ตนเองใช้ชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมใหม่นั้นก็เป็นเรื่องที่ทำได้อย่างเป็นประจําเช่นเดียวกัน ในส่วนนี้จึงอาจจะทำให้นักศึกษาชาวเวียตนามและชาวลาวจึงไม่จำเป็นต้องปรับตัวให้เป็นคนตามวัฒนธรรมใหม่ไปเสียทั้งหมดเพราะยังคงมีพื้นที่และเวลาที่จะใช้แสดงออกอย่างเดิมกับคนในวัฒนธรรมเดิมของตนได้เสมอ

ปัจจัยส่งเสริมหลักที่ช่วยให้นักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามสามารถปรับตัวทางวัฒนธรรมได้ดี ได้แก่เพื่อน โดยเฉพาะเพื่อนชาวไทย ตัวของนักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามเองอาจารย์และเจ้าหน้าที่ คอ์สอบรมภาษาและวัฒนธรรมไทยและการเปิดรับสื่อไทย โดยที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดระบุตรงกันว่าเพื่อนชาวไทยเป็นปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญที่สุด เป็นตัวช่วยที่มีความสำคัญมากทั้งในการให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ภาษาไทยและการเรียนในชั้นเรียน รวมทั้งการแนะนำการใช้ชีวิตในอยู่ในสังคมไทยด้วย

ผลการวิจัยในส่วนของปัจจัยส่งเสริมการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครนี้สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี [21] ในส่วนของผลการวิจัยข้อที่ว่าด้วยองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวกัมพูชา ในกลุ่มของสภาพแวดล้อมของสังคมและประเทศเจ้าบ้าน ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากกลุ่มคนในสังคมไทย ได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการปรับตัวทั้งในการเรียนและการใช้ชีวิตจากบุคลากรของหน่วยงานวิเทศสัมพันธ์ เช่นเดียวกับนักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามในงานวิจัยนี้ และการเปิดรับสื่อมวลชนของไทยซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมหนึ่งที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่องนี้ ก็สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนไทยของนักศึกษาชาวลาและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีนั้นก็มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามมีความขัดแย้งกันอยู่ระหว่างงานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ กล่าวคือ ในเรื่องลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวเวียตนามในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครนี้พบว่าเพื่อนชาวไทยเป็นตัวช่วยที่สำคัญมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ทั้งนักศึกษาชาวลาและเวียตนามต่างให้ข้อมูลตรงกันว่าได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำจากเพื่อนชาวไทยเป็นอย่างดี รวมทั้งนักศึกษาชาวลาและเวียตนามเปิดรับเพื่อนชาวไทยเป็นอย่างมาก มีการพูดคุยสื่อสารกันทั้งในเรื่องการเรียนและเรื่องการใช้ชีวิต รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างเป็นปกติ แต่ในการวิจัยเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาและชาวกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี [21] นั้นพบว่านักศึกษาชาวลาโดยส่วนใหญ่จะพูดคุยสื่อสารปรึกษาเพื่อนชาวไทยในเรื่องเรียนและการใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แต่เรื่องการใช้ชีวิตและอื่น ๆ จะคุยกับเพื่อนชาวลาวด้วยกันมากกว่า ในขณะที่นักศึกษาชาวกัมพูชาในงานวิจัยดังกล่าวเปิดรับเพื่อนชาวไทยทั้งในแง่ของการพูดคุยในเรื่องการเรียนและการใช้ชีวิตได้มากกว่า

อีกหนึ่งปัจจัยส่งเสริมสำคัญก็คือตัวของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามเอง ที่มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้ชัดเจนด้วยความกล้าที่จะสื่อสาร กล้าที่จะถามหรือขอความช่วยเหลือและแนะนำจากบุคคลรอบตัว ตั้งใจ และอดทนที่จะอยู่ในวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคยรวมทั้งปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้นด้วย ในส่วนนี้อธิบายได้ด้วยแนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อระดับความตระหนักทางวัฒนธรรมและการปรับตัว [10] ที่กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะเกิดความตระหนักทางวัฒนธรรมต่างกันและสามารถปรับตัวได้มากน้อยต่างกัน ซึ่งลักษณะส่วนบุคคล อันรวมถึงบุคลิกนิสัย ทักษะ ความคาดหวัง ระดับการเตรียมตัว การศึกษา ความรู้ ความแตกต่าง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้ภาษา ภูมิหลัง เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของบุคคล ในกรณีนี้คือ ลักษณะบุคลิกนิสัยของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ความกล้าที่จะสื่อสาร กล้าที่จะถาม ตั้งใจและอดทน [22] ก็มี ส่วนสนับสนุนให้นักศึกษานั้น ๆ มีการปรับตัวที่ดี

สำหรับปัจจัยอุปสรรคในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามอุปสรรคสำคัญที่สุดก็คือเรื่องของภาษา กล่าวคือ ภาษาไทยมีความยากในการเรียนรู้ มีตัวอักษรจำนวนมาก การสะกดคำยาก อีกทั้งภาษาไทยมีหลายระดับ หากว่านักศึกษาชาวลาวและเวียดนามคนใดที่ยังไม่มีทักษะการใช้ภาษาไทยที่ค่อนข้างดีก็จะส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมในเรื่องอื่น ๆ ให้เข้าไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาตัว “ภาษา” ว่าเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามต้องปรับตัว นี่จึงอาจจะไม่ใช่ปัจจัยอุปสรรค

ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากเรื่องของภาษาแล้ว ปัจจัยอุปสรรคประการอื่นที่พบในคำตอบของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม คือ พฤติกรรมการเกาะกลุ่มกับเพื่อนชาติเดียวกัน เนื่องจากการอยู่ร่วมกับเพื่อนชาติเดียวกันจะทำให้นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิม ไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากเพื่อนชาวไทย ทั้งการพูดคุย การกระทำ อาหารการกิน

ประเด็นพฤติกรรมเกาะกลุ่มกับเพื่อนชาติเดียวกันเป็นปัจจัยอุปสรรคของการปรับตัวทางวัฒนธรรมนี้สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง The Academic and Cultural Adaptation Experience of Afghan Student in Malaysia [20] ที่ทำการศึกษการปรับตัวด้านการเรียนและวัฒนธรรมของนักศึกษาจากอัฟกานิสถานที่มาศึกษาในประเทศไทย มาเลเซีย ที่มีผลการวิจัยส่วนหนึ่งในประเด็นเดียวกันนี้ว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างก็คือ การเกาะกลุ่มของคนชาติเดียวกัน เนื่องจากทางมหาวิทยาลัยจัดให้พวกเขาอยู่ด้วยกันในหอพักเดียวกัน จึงไม่มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือคนท้องถิ่นมากเท่าที่ควร

สรุปผลการวิจัยเรื่องนี้ในภาพรวม คือ นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีลักษณะการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งในส่วนของการปรับความคิดทัศนคติจนถึงการแสดงออกเป็นพฤติกรรมปฏิบัติ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นการปฏิบัติที่จัดอยู่ในการปรับตัวแบบ Bicultural Identity ซึ่งเป็นการรักษาลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาด้วยโดยที่นักศึกษาชาวลาวและชาวเวียดนามยังคงปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนในเวลาที่อยู่ในกลุ่มเดิมของตน และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยได้อย่างเดียวกับนักศึกษาชาวไทยเมื่ออยู่ร่วมกับคนไทย ทั้งในชั้นเรียนและสถานที่อื่น ๆ ในส่วนของปัจจัยส่งเสริมการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนาม มีหลายประการ ปัจจัยสำคัญคือเพื่อนนักศึกษาชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำทั้งในเรื่องการเรียนรวมไปถึงเรื่องการใช้ชีวิตในไทยด้วย และตัวของนักศึกษาชาวลาวและเวียดนามเองที่มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีความตั้งใจที่จะปรับตัว และอดทนที่จะอยู่ในวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคยรวมทั้งปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้นด้วย ในขณะที่ปัจจัยอุปสรรคที่สำคัญนอกเหนือไปจากเรื่องของภาษาไทยที่มีความยากแล้ว อุปสรรคสำคัญอีกประการก็คือพฤติกรรมเกาะกลุ่มกับเพื่อน

ชาติเดียวกันที่ให้นักศึกษาชาวลาและชาวเวียดนามขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ ผลการวิจัยทั้งสองประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์นั้นผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเภททุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ประจำปี 2559 และได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เอกสารอ้างอิง

1. Thai academic staff #2 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
2. Srijampa S. The ASEAN Languages and Cultures in Globalization: Challenges of Thailand [Internet] 2013 [cited 2018 December 6]. Available from: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/3834/3823>
3. Government Public Relations Department. Cultural Diversity of ASEAN [Internet] 2013 [updated 2013 Jan 22; cited 2018 December 6]. Available from: http://thailand.prd.go.th/1700/ewt/aseanthai/ewt_news.php?nid=4001&filename=index
4. Panyayong C. Study of ASEAN Food Culture for ASEAN Socio-cultural Community. Institute of Culture and Arts Journal. 2017; 18(1): 43-52.
5. Database of Southeast Asian Sociocultural Information. LAOS [Internet] 2016 [updated 2016 Aug 2; cited 2018 December 8]. Available from: http://www.sac.or.th/databases/southeastasia/coverage.php?c_id=4
6. Database of Southeast Asian Sociocultural Information. VIETNAM [Internet] 2016 [updated 2016 Aug8; cited 2018 December 8]. Available from: http://www.sac.or.th/databases/southeastasia/coverage.php?c_id=11
7. Sakon Nakhon Cultural Center [Internet]. 2015 [cited 2017 June 10]. Available from: <http://164.115.23.146/sakonnakhon>
8. Cushner K, Brislin RW. Intercultural Interactions: A practical guide. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications; 1996.
9. Lazarus RS, Folkman S. Stress Appraisal and Coping. New York: Springer Publishing; 1984.
10. Vivatananukul M. Intercultural Communication. Bangkok: Chulalongkorn University Press; 2005. Thai.
11. Vietnamese student #3 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
12. Thai student #2 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
13. Thai student #3 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
14. Vietnamese student #2 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
15. Vietnamese student #5 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
16. Vietnamese student #4 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
17. Lao student #2 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.
18. Thai student #1 [Interview]. 2017. Interviewed March, 2017.

19. Kongmeng P, Phuenchot DC. Intercultural Communication Competence and Self-Adaptation of Chinese Students in Rangsit University. *Journal of Finance Investment Marketing and Business Management*. 2014; 4(1): 634-55. Thai.
20. Azimi H. The Academic and Cultural Adaptation Experience of Afghan Student in Malaysia [MSSc thesis]. Selangor: Universiti Kebangsaan Malaysia; 2015.
21. Boon-arch S. Intercultural Adaptation Process of Laos and Cambodian Students in Ubon Ratchathani University. *Journal of Communication Arts*. 2015; 33(2): 91-105. Thai.
22. International Institute for Trade and Development. ASEAN Investment in the CLV Countries and Business Opportunities for Thai SMEs [Internet]. 2016 [cited 2018 December 6]. Available from: <http://e-library.itd.or.th/viewer/144491370>